

Objectors i insubmissos: cinc testimonis

Jean Canimas

La professionalització de l'horror

Si començava així:

Ens trobàvem en un pis del carrer Orient on tot es confonia feliçment: llargues discussions polítiques, innovadores experiències amoroses, planificació d'accions contra els militars, programació del servei civil a les Pedreres, escoltar Jorge Cafrune mentre en Toni Font, el primer objector de consciència que vaig conèixer, tornejava el fang... esdevindria un diari íntim que ben segur no assoliria el nivell literari que podria reclamar la vostra atenció.

Si ho feia així:

El moviment d'objectors de consciència de Girona érem una mena de gandhis a la catalana: pels il·lustrats de les classes mitjanes, que havien estudiat a fons el període republicà espanyol i sabien el que ens hi jugàvem, érem uns cànids que desestabilitzàvem el que costava tant d'enderrocar o construir i, pels que havien optat per dirigir el moviment obrer, érem uns ingenus de consignes petitburgeses... esdevindria una mena de mirada que es voldria sociològica i no és ben bé això el que se'm demana ni ara tinc ganes de fer.

¿Com donar testimoni del que fou, ja perdut per sempre? El que fou per a un —més encara als divuit anys— és un cistell carregat de records i passions, de posicionaments que ara es mantenen i després es canvien quan els fem cavalcar en la il·lusió d'un temps que avança. Ens diran que, sobre aquest temps que corre cap a millor, no només hem aconseguit el dret a l'objecció de consciència, que requereix de la desagradable negativitat per exercir-lo (dir no al servei militar), sinó que l'hem traspasat i haurem assolit, d'aquí a molt poc, la positivitat sobre la que semblen trobar-se més a gust els drets (aquell: sí, vull... formar part de l'exèrcit). En aquest procés de conquesta, que avui dretes i esquerres celebren, hi ha poques veus que portin la contrària en el que hi pot haver d'engany en tanta complaença. Potser la millor manera de donar testimoni del que fou sigui, vint-i-tres anys després, gratar en aquesta direcció.

Abans, però, permeteu-me un breu frontispici: del que fou en donen avui puntual testimoni moviments i accions que ens sorprendren tal com ho férem nosaltres amb els nostres pares i amb el funcionari de l'Ajuntament de Girona quan li vam dir que no volíem anar a la mili. El que fou ressona aquí i allà i només cal tenir orelles per escoltar-ho (uns joves que no volen treballar, uns aturats que omplen els carros del supermercat sense pagar...). Ja no té res a veure amb l'objecció de consciència ni amb la insubmissió al servei militar. Tot i això, vegin-me aquí, prenent-los aquest espai en un exercici potser impossible, potser per vanitat o potser perquè són moviments o accions als que cap revista de paper setinat i pulcra composició els ha de dedicar un monogràfic fins d'aquí a uns anys.

Si es donés el cas d'algú que gaudís del tresor de la rebel·lia eterna, tal vegada l'única brúixola en el món tal com d'ençà fa tant temps se'ns presenta, el 1977 era un bon moment per declarar-se objector de consciència, deu anys més tard ho era per fer-se insubmís i avui ho fóra potser per reclamar l'obligatorietat del servei militar per a tothom. En la nostra desobediència ingènua o cànvida, l'objecció de consciència i més tard la insubmissió tocaven això que en diuen pilars fonamentals de la societat: la força com a factor de dissuasió o d'imposició i aquest reconfortant «sempre ha estat així» en el que els humans trobem consol. Avui es fa evident que l'objecció i la insubmissió ja no juguen aquest paper i que objectors i militars s'han trobat i avancen al mateix pas.

Fora de casos comptats, sembla que la majoria de les persones pensa que l'exèrcit, així, en singular, és de difícil fonamentació i hom parla d'exèrcits com a mal necessari per evitar-ne de majors,

sempre provocats per «l'altre» (l'altre exèrcit, l'altre cultura que té un exèrcit, l'altre interès que té un exèrcit...). No és aquí el moment d'esbrinar el tipus de relacions, de conflictes i de resolució de conflictes que mantenim amb l'altre o fins i tot el mateix procés que tenim de construcció d'això que anomenem «l'altre», tot i que aquests dies en tenim, de nou, un trist exemple amb Milosevic, amb l'OTAN, amb el desplegament que en fan els mitjans d'informació de masses, amb l'ésser serbi, albanokosovar o català. L'objecció de consciència i la insubmissió foren, en els seus inicis, un moviment de desobediència i de rebel·lió contra això i no pas, tal com després ha esdevingut,

la lluita pel reconeixement d'un dret per a aquells que el volen exercir en temps de pau, mentre les societats i els seus estats es reserven el dret a resoldre a patacades els conflictes i a cridar a tothom quan faci falta.

La confrontació inicial entre objectors i militars s'ha resolt amb una separació de conveniències desitjada per ambdues parts i en la qual tothom hi ha sortit guanyant. Un divorci perfecte: uns han conquerit un dret; altres no hauran de deixar els estudis, o la feina, o l'atur, o la casa; al fill de la mare no li caldrà anar a fer el soldat si no en té ganes; si es reparteix pols bèl·lica, en la primera batuda només s'empolsegarà qui hagi volgut anar a l'era; els militars tenen la joguina més preuada: un exèrcit professional, de gent capaç i preparada; el poder legislatiu i executiu hi ha guanyat vots i feina per a les properes legislatures (caldrà legislar, gestionar, professionalitzar, destinar recursos, presentar i prometre programes...). És ben cert que és un mèrit de molts: de l'adveniment de la democràcia i les seves noves formes de cohesió social; del paper de l'opinió pública per mantenir els governants; del nou ordre mundial i les seves noves formes d'intervenció bèl·lica; de la importància de la superioritat militar tecnològica davant de la numèrica... En aquest procés cap a millor, la guerra de Les Malvinas (1982) possiblement va fer més per l'objecció de consciència que totes les encadenades davant dels governs militars. Respondre a la pregunta ¿Com ha estat possible que un exèrcit molt nombrós, que envaeix una illa a pocs quilòmetres del seu territori, no pot defensar-la d'un altre de més petit que ve d'un país situat a l'altre

Joan Canimas fent el servei civil al barri de les Pedreres de Girona

Encadenats davant les casernes del carrer Emili Grahit. Al fons, Toni Font.

costat de món? devia ser un exercici obligat a les acadèmies militars de l'exèrcit espanyol.

Vint-i-tres anys després no veig el reconeixement del dret a l'objecció de consciència ni com a conquesta ni com a desconstrucció dels aparells i veritats que fonamenten i mantenen l'ordre mundial, ans el contrari. En el pas a la modernitat, l'obligatorietat de tothom a fer el servei militar es va veure com un factor de progrés democràtic. En la postmodernitat, hem retornat a un exèrcit de mercenaris i també es veu com un factor de progrés democràtic. La qüestió no rau només en quins sectors de la població seran cridats a defensar els interessos de la majoria, de la minoria o d'Espanya, sinó en el manteniment i adaptació de la potència bèl·lica a la nova era i en el perfeccionament de l'horror.

En un exercici també impossible, si avui a les deu del vespre hi hagués reunit al carrer Orient per preparar la marxa a peu fins al castell de Figueres i reclamar la llibertat dels objectors de Can Serra i avisar l'entranyable advocat Antoni Pelegrí i telefonar al MOC de Barcelona i veure la noia de cabells llargs i recuperar per uns instants la bonhomia d'en Toni Font i... canviaríem l'ordre del dia i el mateix nom del grup. Perquè anar a l'exèrcit com a professionals de la desobediència i de la desconstrucció dels pilars fonamentals que les societats i els seus estats han fornit per a la defensa i la resolució dels conflictes, esdevindria una bona sorpresa davant tanta complaença i complicitat a dreta i esquerra.

Gabriel Alcalde
Manel Compte
Albert Nebot

La mili no mola

El títol que hem triat és una de les moltes frases utilitzades en la dècada dels 80 per a reivindicar l'objecció de consciència. En aquells anys, una característica de molts dels objectors era la seva procedència o la seva vinculació amb moviments associatius i reivindicatius de caràcter divers: cristians, independentistes, de barris (a Barcelona), ecologistes, llibertaris... Tot i les diferències en les estratègies de lluita i en les vies de solució que es proposaven (servei civil alternatiu, servei civil com un primer pas, o «cap servei, ni civil ni militar»), els objectors coincidien en uns posicionaments ideològics marcadament antimilitaristes i en la utilització de la via de la desobediència civil. Eren els anys previs a la publicació de la Llei d'objecció de consciència i el moment en què els objectors estàvem en situació de *incorporación aplazada*. A la Garrotxa, molt a principi dels 80, devíem ser una desena. Eren uns moments en què socialment l'objecció era encara una posició no acceptada obertament; encara es temia l'estament militar.

Acció contra la Llei d'objecció i el servei militar a Olot, l'any 1988.

Són els anys en què a la Garrotxa, com en molts altres llocs, els objectors participaven i promovien associacions de caràcter antimilitarista. Varen aparèixer (i desaparèixer al cap de ben poc) el Grup Antimilitarista, el Comitè pel Desarmament o el Grup per la Pau. Aquests grups varen traslladar a Olot lluites i reivindicacions que s'impulsaven a escala general a l'Estat. La campanya anti-OTAN, amb la convocatòria d'un *Referèndum Popular* a Olot (1984), o la campanya *Olot municipi desnuclearitzat* (1983-84) amb la presentació a l'Ajuntament d'Olot d'una proposta avalada per un miler de persones i una vintena d'associacions de la ciutat, a la qual el consistori va fer una enorme finta, la Setmana per la Pau (1984), la Tardor pel Desarmament (1983), una proposta de «desmilitarització» de l'Ajuntament d'Olot, campanyes per Nadal contra les joguines bèl·liques...

A la Garrotxa, gaire organitzats els objectors no ho estàvem pas en els anys 80 però sí, almenys mínimament, estàvem coordinats entre nosaltres i connectats amb el MOC, a través, la majoria de les vegades, de l'activisme de l'Agustinet d'Espolla. Tot i la mínima organització, es realitzaren algunes activitats que portaren a Olot campanyes d'abast estatal relacionades amb el moviment de l'objecció. Per exemple, les campanyes de devolució col·lectiva de les cartilles militars, tant si s'estava pendent d'incorporació com si ja s'havia fet la mili. Les campanyes d'objecció fiscal en les quals es treia de les declaracions de la renda la proporció que el govern destinava en els seus pressupostos al ministeri de Defensa i s'enviava la quantitat resultant a associacions que treballessin per la pau i el desenvolupament dels pobles (1985...). La campanya en contra la Llei d'objecció de consciència amb la declaració col·lectiva de negar-se a explicar la motivació, de no acceptar el «Consejo Nacional de la Objeción de Conciencia» i d'objecció al servei civil (1985). O la participació en la campanya «Insubmissió. La llei d'objecció és un càstig. Desobeïm-la», organitzada pel MOC (1988).

Era una posició, des de punts de vista diferents, radicalment antimilitarista. «La nostra objecció de consciència no podem reduir-la simplement a la negativa d'agafar les armes, sinó que s'estén també a la crítica del mateix sistema militar i s'amplia a tots aquells aspectes i situacions on es mostra la presència del sistema militar» (Grup d'Objectors de Consciència d'Olot, *L'Olotí*, 1986). «Manifestem el nostre rebuig a la llei d'objecció que el govern pretén imposar i mostrem la nostra negativa a complir la prestació social substitutòria de la mili» (Grup d'Objectors de Consciència de la Garrotxa. Fragment del text d'una octaveta repartida a Olot, gener de 1988).

Probablement totes aquelles campanyes i tots aquells grups que hi havia a Catalunya, a l'Estat espanyol i a molts altres països, van aconseguir incidir d'alguna manera en la societat. Diverses de les reivindicacions, que es feien llavors a partir de posicionaments marginals, avui estan majoritàriament assumides per la societat. Però les enormes despeses en armament continuen, continua l'escalada tecnològicomilitar, l'ús de la força militar es continua potenciant i, en definitiva, els exèrcits contiuen existint. Ara, a l'Estat espanyol, anem cap a la creació d'un exèrcit professional que, tot i el seu gran i tecnològicament sofisticat poder per matar i reprimir, ens és presentat com una mena de grup de «germanetes de la caritat» que reparteixen paquets d'aliments a persones necessitades, i se'l considera, encara avui, la «garantia» per a la pau.

El sistema, com en molts altres aspectes, ha acabat també integrant la lluita per a l'objecció de consciència i l'ha adaptat als seus interessos. Fa poques setmanes hi havia penjats als carrers d'Olot uns cartells de les joventuts de CiU amb un text que deia: «Adéu a la mili: Gràcies a Convergència i Unió, l'any 2002 la mili s'acaba».

Anselm Díaz

Amb raó insubmissió

Em dic Anselm Díaz, sóc insubmís a la PSS (Prestació Social Substitutòria) des de l'any 1990.

La insubmissió és una opció personal, però també col·lectiva, de lluita contra el militarisme i en particular contra el servei militar.

La decisió que en aquell moment vaig prendre no era irreflexiva, ans el contrari. La meua lluita es remunta a l'any 86 quan entro en contacte amb el MOC (Moviment d'Objecció de Consciència) de l'Alt Empordà, un moviment que es defineix com a polític, alternatiu, que està per la solució dels conflictes per vies diplomàtiques, per l'educació per a la pau, per la supressió del servei militar, en contra de les joguines bèl·liques, etc.

Durant l'any 86 a Girona un grup d'estudiants conscienciats amb la lluita antimilitarista i altres persones formen el Mili kk Girona. Realitzem una sèrie d'actes en contra de la Llei d'objecció de consciència (LOC), aprovada el 1984 pel Parlament espanyol. Les raons principals per les quals estem en contra de la llei són:

— La llei imposa un tribunal, el CNOC (Consejo Nacional de Objeción de Conciencia), amb la potestat no només per jutjar la nostra consciència, sinó, a més a més, per investigar la vida privada de qualsevol persona que vulgui declarar-se objector.

— No reconeix els motius polítics o antimilitaristes com a motius legals d'objecció.

La llei imposa una prestació social substitutòria amb una durada més llarga que la del servei militar, que reproduceix els mateixos esquemes militaristes; és a més insolidària socialment respecte al mercat laboral.

Des del MOC i com a resposta a la llei es féu la declaració col·lectiva, que en un mateix escrit es rebutjava el CNOC i es manifestava la intenció de no realitzar la PSS. El CNOC es va veure obligat a acceptar més de 12.000 sol·licituds d'aquest tipus.

Jo, el 4 d'abril del 88, seguint aquesta campanya vaig enviar la declaració col·lectiva, que va ser desestimada, perquè el 21 d'octubre del 1987 el Tribunal Constitucional refusà un recurs d'inconstitucionalitat contra la LOC. Aquest recurs, a part d'altres consideracions, feia referència al no-reconeixement de l'objecció com a dret fonamental de la persona, sinó com a causa d'exempció al servei militar. A partir d'aquest moment, el CNOC no va acceptar cap més declaració col·lectiva.

El 21 de desembre del 88, i un cop ampliat els motius per fer-me objector, sóc reconegut com a tal. El 13 de novembre de 1990 és el dia que m'havia d'incorporar a realitzar la PSS, a l'Insero de Guadalajara, però prèviament, el dia 7 de novembre, vaig enviar un escrit al CNOC, en el qual exposava la meua posició en contra de la PSS i el servei militar, i, per tant, em declaro insubmís. A partir d'aquest moment, em plantejo d'anar a judici i, fins i tot, a la presó.

Al desembre de 1991 rebo una citació del jutjat d'Instrucció núm. 1 de la Bisbal d'Empordà, en la declaració em reafirmo en el meu escrit, després que la magistrada em fiqués la por al cos. Quedo en llibertat provisional, de manera que m'he de presentar al jutjat de Pau de Torroella de Montgrí cada quinze dies.

Anselm Díaz.

Els grups antimilitaristes de les comarques gironines (MOC Alt Empordà, Mili kk Girona, Mili kk Salt), així com un grup d'amics i familiars meus em donen tot el seu suport i m'encoratgen per continuar endavant amb la meua lluita.

Amb l'ajuda de tot aquest grup de persones i col·lectius, a les quals vull retre un petit homenatge amb aquest escrit, realitzem una campanya d'informació i conscienciació en contra dels processos oberts als insumisos en general i en particular obert en contra meu. És una campanya realitzada des d'una visió de lluita no violenta, però sí de confrontació contra una llei injusta, organitzem concerts, xerrades a diferents instituts de secundària, rodes de premsa amb mi i els autoinculpats (persones que declaren davant el jutge que m'han incitat a prendre aquesta opció), editem diferents cartells i tríptics, i presentem a diferents ajuntaments una moció demanant que es defineixin en contra del procés. Entre aquests ajuntaments vull agrair el suport mostrat cap a mi al de Torroella de Montgrí i al d'Arbúcies.

El dia 2 de juny de 1992 sóc jutjat a Girona, però d'aquest dia el que recordo amb més emoció és el suport de molta gent de Girona, Torroella, Figueres..., premsa, polítics i gent de la cultura. Va ser un dia ple d'emocions, però, també, d'angoixes. Després de quinze dies ens van notificar la sentència: dos anys i quatre mesos, que era la pena sol·licitada pel fiscal. La magistrada va demanar l'indult per a mi, ja que reconeixia que la meua posició era lloable. En aquests moments la sentència encara ara està en suspens, però l'indult no sé si es farà efectiu.

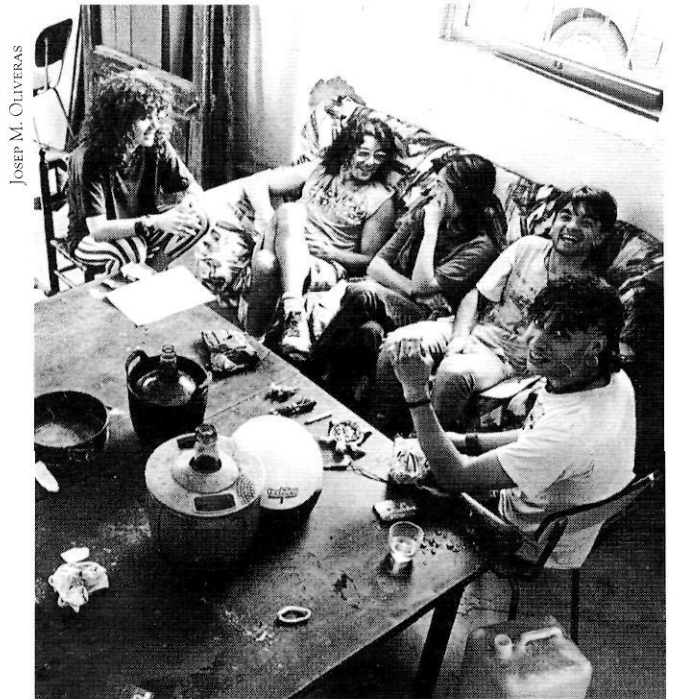
Jo, d'aquest procés, vaig treure'n una sèrie de vivències importants per a la meua maduració intel·lectual i política, però també vaig pensar i penso que les lluites que semblen utòpiques són les que fan evolucionar i avançar la societat. Penseu que sí, a partir de l'any 2002, la gent no ha d'anar al servei militar és gràcies, en part, a la pressió que, insumisos, antimilitaristes i altres persones, van realitzar durant els anys 80 i 90 per a la supressió del servei militar obligatori.

La lluita s'ha acabat, hem aconseguit un petit triomf, però no ens podem adormir, perquè el repte és eliminar els exèrcits a tot arreu, ja que els conflictes bèl·lics, ja ho veieu aquests dies, no comporten res de bo.

Enric Rubio
"Tete"

Per què vaig fer-me insumís...?

Quan tens disset anys i t'arriba la carta del «Ministerio de la Guerra...» on et canten les excel·lències d'allistar-se a l'exèrcit... se't plantegen quatre opcions: fer-los cas i anar a fer de soldat, intentar escaquejar-se fent que et declari inútil, fer-te objector prestacionista o bé declarar-te insumís; jo vaig triar l'última.

Enric Rubio «Tete» (al sofà, a la dreta), amb un grup d'amics.

La primera opció és la que tria la gran majoria de la gent, molts per manca d'informació, per por, per pressions familiars o simplement ganes de marxar del seu entorn... En el meu cas quan em van cridar per allistar-me a les forces armades espanyoles ja havia donat moltes voltes a tot el que significava l'exèrcit; de com l'exèrcit és el braç armat dels que controlen els estats, de com es munten les guerres per interessos polítics i estratègics, però per damunt de tot interessos econòmics. De com els exèrcits més poderosos poden bombardejar de manera impune arreu del món en nom de la pau i la democràcia. De com la indústria de l'armament se sofistica cada vegada més per matar i destruir massivament. De com la població civil pateix tots els mals d'una guerra que no té res a veure amb ells (gana, malalties, violacions, exili...) i els qui l'han decidit es troben en un lloc ben confortable, gairebé segur que en un altre país, lluny d'on hi ha les patacades.

Per això quan em van cridar per anar a fer la mili vaig pensar que el mínim que es pot fer per denunciar tots aquests abusos és no col·laborar amb l'exèrcit i a més dir-ho públicament. Però, a part de negar-nos a fer la mili, tampoc no acceptem el substitut que s'han inventat que és la PSS, de més durada que la mili, que treu, en la majoria dels casos, possibles llocs de treball i que al cap i a la fi quin sentit té la solidaritat per obligació...?, cap.

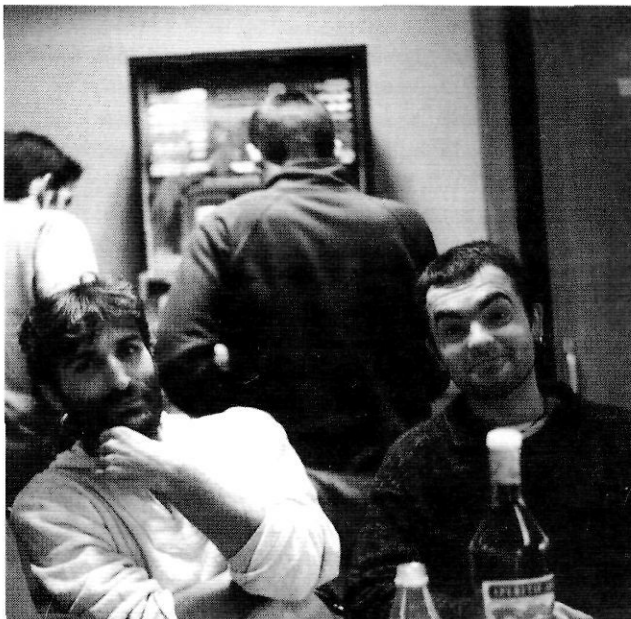
L'única cosa que et tira enrere a l'hora de fer-te insumís és la por a la repressió (mesura judicial que decideixin aplicar-te) o sigui la possibilitat d'anar a la presó i també els deu anys d'inhabilitació per treballar o col·laborar amb l'administració (fer-te funcionari, demanar subvencions...). Però la meua sort és que

no vaig sentir-me mai sol amb aquesta decisió, ja hi havia un bon grapat d'insubmisos arreu de l'Estat (Pamplona, Biscaia, Saragossa...) i gairebé tots els meus amics van arribar a la mateixa conclusió –en Pere, en Trill, en Quim, l'Aleix, en Dani, en Vily, en Pere M., l'Enric, en Txapes, en Miquel, en Jordi M... I el grup et dona molta força. També vam tenir l'important ajut i compromís de l'advocat Salelles. Junts vam perdre la por i vam començar a implicar-nos activament en la història de la insubmissió i l'antimilitarisme, i cada vegada hi va haver més i més gent interessada...

Això de mobilitzar-te és un vici, perquè veus d'una manera palpable els seus efectes, és mentida que un petit col·lectiu no pugui fer canviar coses, un petit col·lectiu pot influir en l'estat d'opinió general, pot posar els poders fàctics en un compromís, pot generar moviments com els dels casals populars ocupats..., encara que sovint siguem titllats de veus marginals i contestatàries, els seus efectes poden tardar però, tard o d'hora, es materialitzen d'alguna manera. Hem de treure aquesta etiqueta que la gent que es mobilitza sempre va en contra de o denúncia o només es queixa. No és veritat, també es fan noves propostes, es creen alternatives reals i fan funcionar la creativitat i la implicació d'espais adormits i poc usats en l'actualitat.

Per sort al Gironès ningú no va anar a la presó quan la repressió era més forta, en canvi, al país Basc i a Pamplona, n'hi van anar moltíssims (23 en segon grau i 113 en tercer grau). Suposo que insubmissió és més que dir no a l'exèrcit, és una posició davant la vida, és un aprendre a pensar per tu mateix i a actuar prescindint dels rols establerts, la legalitat, del que es considera oportú o correcte, etc... Perquè, quin sentit tindria ser un insubmis de l'exèrcit i arribar a casa i ser el típic marit masclista i un pare autoritari que educa els seus fills a còpia de crits i bufes...?

Enric Rubio «Tete», a la dreta.

Josep M. Tegido
 "Gustinet d'Espolla"

Un estira i afluixa continuat

A mitjan dels anys setanta, amb el dictador encara exercint, s'inicià una experiència original en tot l'Estat. Una colla de joves van iniciar un Servei Civil Voluntari al barri de Can Serra de l'Hospitalet de Llobregat: una munió de cases i edificis situats sobre un turó i construïts a corre-cuita per acollir la immigració que arribava a la zona metropolitana de Barcelona. La revista *Canigó* va treure un dossier on explicava qui eren i què feien els objectors de Can Serra. Però difícilment es podia explicar en un article la sensació que produïa en un adolescent la realitat quotidiana d'aquella mena de guetos que acollien la mà d'obra acabada d'arribar. Sense cap mena de serveis mínims al barri, els objectors van obrir un centre que servia alhora d'escola bressol –anomenada La Mafaldèria–, de llar d'avis i d'esplai. Una experiència que navegava entre l'interès i entusiasme dels veïns i la persecució dels seus protagonistes per les forces policiaques i l'estament militar que insistien a fer-los complir un servei militar a l'exèrcit franquista.

Com una bola de neu, d'aquells primers objectors i de la lluita pel seu alliberament i reconeixement van sorgir els Casals de la Pau, el Moviment d'Objecció de Consciència i les posteriors derivacions antimilitaristes, pacifistes i la insubmissió actual. Pel camí el dictador s'havia mort al llit; la transició es va superar amb més pena que glòria; ateses les expectatives inicials, l'Estat i l'exèrcit intentaven posar-se al dia al mateix temps que els moviments de resposta i desobediència anaven creixent.

A finals de segle

Han passat una colla d'anys i arribats fins on som avui hi haurà qui afirmarà que tenim les forces armades en vies de professionalització gràcies a la democràcia i a la modernització. Però permeteu-me que deixi escrit que el moviment d'objecció i insubmissió no els ha deixat una altra alternativa. Al llarg dels anys que han anat transcorrent entre el reconeixement a la Constitució del dret a no complir el servei militar, a finals dels anys setanta, fins avui ha estat un estira i afluixa continuat entre l'entusiasme i la vitalitat d'un moviment protagonitzat per gent jove i l'immobilisme d'una institució, com la militar, per la qual el reclutament obligatori era un fonament intocable.

Sempre he pensat que una de les cartes més altes que vam saber jugar va ser la de les relacions internacionals. El tema de l'objecció de consciència i la prestació social substitutòria al nostre país quan es va plantejar per primera vegada era una qüestió que creava a la major part dels polítics la incomoditat d'entrar en el tema «tabú» de les Forces Armades. A l'Europa de la tradició democràtica –que tot plegat quedava reduït, encara no, a una dotzena d'estats–, el tema de la desobediència al servei militar feia una colla d'anys que el tenien plantejat. I de la seva experiència el moviment d'objecció al nostre

Josep M. Tegido

país en va treure molt de profit. En una situació com l'espanyola era previsible que l'administració, lluny de buscar-se fórmules imaginatives i innovadores, amb major o menor encert, es dediqués a repetir receptes ja contrastades en altres països. Altrament, gràcies a la continuada relació amb grups pacifistes i antimilitaristes europeus, el moviment d'objecció jugava amb avantatge. És d'aquesta manera que es va anar perfilant una estratègia d'oposició i desobediència que conjugava el compromís dels que eren capaços d'assumir la possibilitat d'anar a judici i fins i tot a presó per les seves conviccions i les limitacions d'un estat que havia de donar mostres de credibilitat democràtica a la comunitat internacional.

La mediocritat feta llei

La classe política era conscient de la incòmoda situació: sota l'ombra amenaçant d'un exèrcit hereu directe del franquisme –recordem que les forces armades com la Policia o el poder Judicial no van ser depurades amb la transició– es veia incapaç de posar a ratlla una colla, cada vegada més extensa, de joves que es negaven a fer la mili. El 1978 s'aprova la Constitució que reconeix el dret a l'objecció de consciència, però no és fins al 28 de desembre de 1984 que es publica la llei al BOE. Tot i així s'haurà d'esperar al gener de 1988 perquè surti publicat el reglament que desenvolupa la llei i que comporti la posada en funcionament de les primeres Prestacions Socials Substitutòries (PSS). Deu anys al llarg dels quals es van anar acumulant més i més objectors que veien com anava transcorrent el temps sense possibilitats d'una solució satisfactòria. La xarxa de grups i contactes es va anar fent tan gran que l'administració va endevinar que era inútil intentar aplicar la llei a tot aquell col·lectiu, amb gent que feia més de deu anys que esperava el desenllaç. Si alguna cosa ha demostrat la classe política al poder al llarg d'aquests anys és la seva capacitat per trobar justificacions a allò injustificable. Si fins feia poc era impensable excusar ningú del «deber patrio» del servei militar; de sobte, als inicis de 1988 i amb excuses de compassió i justícia, més de vint mil objectors eren declarats exempts de la mili. El que mai van voler reconèixer, però, era que es veien incapaços d'assumir un contingent tan elevat per realitzar una PSS que ningú sabia com tirar endavant. I no només això, es trobaven davant un nucli organitzat de gent que tenia clar que no havia arri-

bat fins aquí per acabar divuit mesos fent de mà d'obra gratuïta: el camí a la insubmissió era l'única via possible.

Duros a una pesseta

Amb l'inici del funcionament de la PSS s'inicia un dels períodes més desagradables de tot el procés: l'Estat, davant l'allau d'objectors que creix continuadament, es troba incapacitat d'assumir-los i intenta implicar la societat civil per oferir places de PSS. L'oferta era temptadora: s'oferien treballadors de franc tant per ajuntaments com per ONG. Molts van assumir la proposta sense veure que tenia trampa. De sobte el moviment d'objecció es va trobar davant la necessitat d'enfrontar-se a entitats de tota mena que oferien places, incitant a la desobediència. Les entitats van acabar convertint-se en elements perseguidors i repressors que denunciaven els insubmisos i, d'aquesta manera, s'entrava en una espiral de processos judicials i posteriors condemnes que a la llarga van anar comportant la renúncia a assumir prestacionistes.

Amb tot això, l'exèrcit havia aconseguit passar a un segon terme i s'havia tret la patata calenta de la mili. El debat s'havia introduït en l'àmbit més estrictament polític. Els partits pugnaven per veure qui s'endua el protagonisme d'una situació insostenible. De res servien les declaracions solemnes d'anys enrere sobre les virtuts del servei militar. Conscients que la modernització de les Forces Armades duïen indefugiblement a la professionalització i, per tant, a acabar amb el reclutament obligatori, tothom s'afanya a buscar el suport ideològic per justificar-ho.

I rebenten els Balcans

Als inicis dels noranta, amb la fi de la guerra freda i el qüestionament de les fórmules militars utilitzades en el bloc occidental, s'endevinava un període dolç per al moviment antimilitarista i pacifista en general. Molta de la gent que fins aquell moment s'havia dedicat a la campanya d'insubmissió concentrava els seus interessos en l'estudi de la política i l'economia de defensa i a trobar alternatives: es reflexionava sobre la situació a la Mediterrània; sobre el desarmament possible; sobre la reconversió de la indústria militar i s'introduïen conceptes com la defensa no ofensiva.

I llavors esclata la guerra, primer al Golf i posteriorment a l'antiga Iugoslàvia. Tot i el reforç ideològic que comportà per als grups pacifistes en un primer moment, les característiques especialment cruels i irracionals del conflicte als Balcans obre un debat encara no resolt dins el moviment antimilitarista: com actuar en situacions com les que hem viscut primer a Croàcia, després a Bòsnia i Herzegovina i avui al Kosovo? Les contradiccions arriben fins a l'extrem que membres del moviment antimilitarista aplaudeixen la intervenció militar de forces exteriors.

La crisi oberta provoca un desconcert i una desmobilitació general que, en tot cas, es dedica a organitzar campanyes genèriques contra la guerra i concretes de suport a les víctimes. Una situació que, lluny d'acostar-nos a la fi de la via militar com a fórmula de solucionar conflictes, ens encara a un canvi de segle on la iniciativa armada es manté vigent i amb bona salut. Això sí: amb recursos cada cop més sofisticats; amb justificacions farcides d'humanitarismes i, massa sovint, amb dramàtics efectes col·laterals.